

Suvremeni podravski spisatelji

Od prispjelih radova na temelju raspisanog natječaja, ove radove izabrala je komisija u sastavu: Zvonimir Golob, Alojz Majetić i Franjo Horvatić.

Maca JAMBREŠIĆ

TRI PJESME

NEGDAŠNJE ŽIVLENJE

Bilo je to jako zdavnja pred pono i pono let
drugačke so bile šege i bogečki bil je svet

Poštivali so se stari delali so skupa vsi
v jedni hiži vsi so spali stale so posteले tri

Japek z majkom, snehe sini na podrivalki dečok
polek posteले je zbirka vu nje zibal se je vnuk

Zelje z mesom, kromper grah, kuhalo se na jognjišču
kuružnjak se žoti pekel v krušni peči na dvorišču

Sedeli so vsi za stolom samo snehe na stoječ
jeli so vsi z jedne zdele žlicami se počkomeč

Suknje, plečke, poculice, bele gače i robače
žene so zešile z rokom, tkalo platno se domače

Belile so v bednjo ruho z lužinom ga polevale
vadile ga vu korito na vodi ga s pralkom prale

Delali so zemle skupa se domače kaj so bile
snehe mele su sebunjka, ž njega so se oblačile

V nedelo so v cirkvo išle, moži su pak v krčme zašli
tak kaj ne bi žene znale tam so se s pajdaši našli

Malo penezi je bilo kaj bi mogli si voščiti
na proščenje i na svate moglo se je samo iti

Žito se je vse prodalo, kuružnjak se dale jel
japek je za vse peneze sosedovo zemlo zel.

ČEHANJE

Okolo stola sosede sedijo
pak se spominjajo kak negda je bilo

Na stolu je perje pergasto i belo
saka svoje češe vu frtun il' v zdelo

A negdi tam vu kotu tambura se čuje
dečko gledi deklu pak ji namiguje

Gazdarica nosi v tenjeraj kolače
mož pak nosi vino i semi natače

Počela popevka, vesela domača
nek se i vun čuje de je dočehača

SOSED NAJPRVI ROD

Dej pomori dragi sosed krava mi se teli
kam pem drugam nego k tebi, rod je dalko v seli

Boš priskočil nam vu košnji, gda bomo mlatili
vezal trsje i bral grozdje, bomo mošta pili

Na treblenju bodeš pazil kaj ne prazna flaša
i gda boḡ žganico pekel boš mi za pajdaša

Hodi fletno dragi sosed, japek so nam vmrli
skupa bomo ga oblekli joči mu zaprli

Z goric boš dopelal vino prasca bomo klali
za japekom od žalosti karmine držali

Gda bo tebi nekaj treba od moje pomoči
poruži mi na obločec makar vu pol noči.

Maja GJEREK

PET PJESAMA

DETALJ

ružičasti cvijet
bezmirisani
tanak
kao da je valjak
prešao preko stvarnog cvijeta
ostao je da dokazuje
svoju papirnu ljepotu
razmrljane boje
na voštanom licu tapeta
kad su vrtni cvjetovi
izdahnuli svježinu
i bili
smrtni

VODENICA

tiho se okreću
prozirne vodenice od stakla
u plavim mjehurima suza
i grade svoj vodeni svijet
sporo se okreću
i prskaju kapima nebo,
zlatni medaljon svjetla
koji se skotrljao do dna
u žalosnim mirnim očima
bića kome je iz ruke ispao cvijet
tiho se
nježno love vodenice od sna

CENTAR

naše su učionice
kao prevrnute kutije
sa staklenim poklopcima
kroz koje ulazi nebo

IGRA

sreća se uvijek sa mnom
igrala skrivača
kad sam bila mala
u dvorištu iza kartonskih garaža
kraj kuće od narančaste spužve
koja je nekad bila moj dom
i uvijek je znala
reki trik
posljednji put
kad sam žmirila
sakrila se sasvim blizu, pokraj moje sjene
i dok sam je tražila
došuljala se iza mene
i dotakla
pik.

OČI BEZ TREPAVICA

Bio je sumrak, kasno ljeto
sunce je kao pijandura pilo
ocvali topli dan
bio sam umoran, umoran do pakosti
sve se ljepotom kao pokrivačem pokrilo
ona je rekla
oprosti
gotovo da je nisam čuo
mislio sam da se šali
jedno se svjetlo u kući preko puta
upalilo
tražio sam osmjeh na njenom licu
upornošću psa
među prstima je držala samo
dugu trepavicu
zaspao sam
naša se djevojčica igrala u kutu sa crnom mačkom
mašna joj je pala s pletenica
jesenja kiša musala je staklo
nazvao sam jednu od starih prijateljica
da je pozovem na whisky, intima
sasvim tihim glasom
u susjednoj sobi ona je rekla
i kad sam ušao rekla je mirno
oprosti
a sa obraza strusila se tog trenu
jedna trepavica.
Te zime spavao sam dugo
kao medvjed u spilji bijelih pokrivača
sunce se okretalo u magli
sporo poput drvenih kotača
na cesti
donijela mi je vino u krevet
voštana crno bijela

kao mala opatica
na prozoru su drhtale porodice ptica
a na njenom dlanu
o, gospode
smrzla trepavica
oprosti
jednog proljetnog jutra koje nikada neće proći
ušao sam pospano u hodnik
žedan nakon ispijanja noći
kroz čujnu tišinu
poletio je visoko moj
krik
upalila se bijela sijalica
i obasjala
na zrcalu slinom utisnuto
oprosti
i otvorene
oči bez trepavica.

(Josip Generalić)

Josip Generalić 1976. "TELEVIZIJA ŠKIPA MLADENCE"
KOLOR. CRTEŽ. 45x 57MM

Štefica VRHOVEC

ČETIRI PJESME

KLOPOTEC

Guli, guli
frišku skulu zguli.
Na spoviedi ništ ne reči.
Če buš rekel,
buš se spekel.
Al vrag ti jeziku ne da mira,
zapri ga v kotec
nuori klopotec.
Viš kak si zgorel,
slamnjati logožar.
Opal si na duoijni zdieljnjak.
Buogec, se je išle kak po luoju
ni zdimil se prav niesi.
Dek ti debela vuš
po glave prčka
čkemi, stisni, beži,
a jezik si doma babe
za sponjaču sveži.

NA PARADU

Na paradu z kolovrati sponjačami,
z plugi drvenjaki.
Zbuogem, rujanje škrabljivci,
lončeci vodeni
nenaspani, nevmiveni.
Na paradu pete priek v Taliju,
stranjski anzlog v gracki glanc.
Pruosti fršlogi, trni glogovi,
lucki betegi zardali bute,
respuzli se bez krvi i kletve
i jutriešnje molitve.

Na kipec figurice,
licitarske biebice.
Supe ste i bum vas dal,
kričal je muž v zanje vure.
Mužu je zdavnja bez srama
svitnjak s gač opal.
Bez pokajanja vragu
je dušu predal
Presim fine kak da ništ
nije bile.

PUNTAR

Gda je šte dal puntaru
guskine jejce i masnu kuost.
Hodil je po igla buos,
z kronicu oko vrata
na vusnica jezúša triput prekleta.
Gda je šte dal puntaru
za prav vu pravde,
sam sobom, sam v sebe
peklenem dugu
na tienkem drugu.
Cajgeri bržem letiju
dagda odzvoniju,
lete odbrojiju.
Rescveli se crljeni krovi
selaku puntaru,
svetem svecu
nacicfranem tecu.
Zamrčali traktori v štaglju.
plugi zbudili dušu v zemle.
Skopali temeje oviem hižam.
na tri kate, koj su nam
krove slamnate.
Flekavi i zmusani obloki
na soncu bleščiju,
oko poldan sončane oči v nje se glediju.
Zabil je puntar na luknju v šturnfu
mu škreblijca na oltaru puna stoji.

ČRNA RUBAČA

Bedača jena, črna i
švicna ti je rubača.
Vu tvoje skute
briše muž pesnice i
balavec suzice.
Plugi su ti cecke zorali,
tati krvave ruka oko pasa previjali.
Ti flundra, krpa od plotu do plotu
svetica na predikalnice
v popovske spoviednice, bez griehov, bez duše.
Sakomu družinčetu diel polniešne meše,
tebe post od pondieljka na petek.
Idi, beži bez glasa i traga,
nestani v zemlu, kopaj si sama jamu.
Noč je v tebe, noč je pred tobum.
Ti klečiš, moliš.
Vrag nek zeme žeinsku spodobu,
ona v soldate betege nesi i krv im vrieli.
Zibaču na hrptu nek nesi!
I nesi i presi i doji i trga
i se vas z muk rani.
Žake bedača jena, črna ti je rubača,
zake v te črne rubače se zvuzliš
tobož zabiš, a tak boliš, gliboke boliš.

Medveno srce z proščenja v Ludbregu

(Iz neobjavljene knjige putopisa »Podravinom i Međimurjem«)

I.

Ringlišpil!
Cafute kervave, bređe device
Kosmati kristoš, đunđi, konjeki
Sladoledači, namigavači, ostanjki obrazov
Ringlišpil!
Hote v rit poscani šipki
Dišeči pelini, trnje na dlano
Vudri nek se se praši

Doista, vode li si puti v Rim ili v Ludbreg?! Eksplozija je to, naravno demografska, na prošćenje v Ludbregu. Jedan Bočkaj opisao je prikazanje krvi Kristove tam negdi v proštenišnoj cirkvi ludbreškoj, a suvremene procesije ljudi dolaze ovamo radi običaja, trgovine, prijateljstva, znatiželja i zabave.

Bogečka al' svečana atmosfera nadvila se nad ovo melankolično panonsko podneblje, početak je rujna, pšenica u silosima i hambarima, a kukuruz zrije na poljima. Ljeto donosi u košari darova i ovo ludbreško prošćenje, zbigećano za javnost — a bremenito brigama svakodnevnice iznutra.

Od dvije lipe kod »Crn-bela«, na pitomini sjeverokalničkih bregov, nad Bednju i trgovište ludbreško skupljaju se oblaci (kao ovčice), a podno kapelice Žalosne Marije pa do starih zdanja grofova Batthianyja (i dalje) gura se svijet. Kao da se otvorilo ljudsko grotlo; kao da su proradili najednom svi rimski tajnoviti pothodnici rigajući ljudsko meso na svjetlo dana.

Dva dana ovamo se slijevaju kolone puka iz svih pravaca: od Slanja i Hrastovskog, iz Ludbreških Vinograda i Duge Rijeke (Krležijanske), iz Rasinja, Cvetkovca, Bolfana, iz Svetog Petra, Velikog Bukovca, iz Hrženice, Martijanca, Jazabeta, Vrbanovca i Poljanca, iz Podravske Selnice, Malog Bukovca, pa i međimurske Dobreve; hlad stoljetne šume Križenčije seli na vrući ludbreški trg; pokrenuše se pečenjari (ponajbolji) iz Ludbrega i okolice, upališe automobile karavane meštiri varaždinski, čakovečki, preloški, koprivnički, dobravski da na pladanj trga stave svoj ručni rad; žene seljačke iznesoše svoju povrtninu (uz obvezne dobravske ljukarice); crkvenjaci razvezaše propovijedi i oživješe ispovjedao-

nice ispod cintora; snaše crvena lica i zdravih kukova izniješe na ogled novo ruho; selski dečki nakriviše škrlake na jenu stran.

Ringlišpil!
Kokodači, podvođači, kilavi zabavljači
Nerodi na grobijo
Bez faljinge je ništo ne!
Ringlišpil!
Gorijo golubice bez ljubavi
Klataruši, pojeduš, hlaparuši
Dekle hote f krej!

V Ludbreg je teško doći tih dana, baš kao i v Dobravo na Margaljeto, ili v Jotok na Križevo, ili v Legrad, Torčec... dok je tam god ili prošćenje. Jedna histerija slavlja i opuštenosti stara nekaj stoljeća nadvila se nad mirni panonski krajolik antičke Iovie Bötivo, a umjesto rimskih gladijatora kolo vode suvremeni zabavljači, ringlišpilači, pečenjari, šaljivdije, kicoši i obični ljudi. Kolone kola, zaprežnih i onih s volanom, kravice koje muču, bicikli, kamioni, pješaci, djeca koja sjede posvuda na kolima (pa i na repici) — sve to polagano klizi i hrli na pijac zbilje i snova.

To svekoliko šarenilo doimlje se pomalo nestvarno, toliko nespojivo i nepredvidivo u suvremenom toku življenja, a ipak prisutno, vrlo vitalno, svake godine, dapače, vitalnije i masovnije; guraju se ljudi oko pajcekov, oko sladoledača, oko mađioničara, hrle na ljuljave stolice ringlišpila, piju nove hektolitre gverca spod štandov medicara, čak i pod cintorom s ispovjedao-nicama formira se rep, dobro posluju obrtnici i birtijaši, i crkvenjaci, i poreznici, a mnogi doma idu praznih džepova i glava.

II.

Što, uistinu, traži taj silni svijet na ovom komadiću tla ludbreškog početkom rujna, što traži na margaletske prošćenje v Dobravi, na Nikolinje v Koprivnici, na križevo v...?! Kakav je to fenomen, ljudski i pučki, koji svakog ljeta nanovo i neodoljivo trubi na okup, kakve su to imaginarne zastave skupne histerije, kamo idu prošćenjari v duši svojoj?!

Idila sastajanja, medveno srce za grlicu spod štanda licitarskog, dodir s pučkom tradicijom prohujalih vremena djedovskih, nojevsko zabi-
janje glave u pijesak pred neumitnim kotačom

suvremnog?! Da, odista, što je to naše ludbreško (koprivničko, rasinjsko, dobnavsko...) prošćenje?!

Možda nekakve (bar djelomične) odgovore valja potražiti dublje u njedrima napačene podravške (hrvatske) povijesti, možda bi vrijedilo zaviriti nos u prašnjavi i gladni srednji vijek, ili, pak, u starinske urbare crkvene i feudalne, razgoliti nemilosrdnom analizom ta imanja martijanečka, ludbreška, rasinjska i velikobukovečka i njihovo unutrašnje bilo jada, eksploatacije i potčinjenosti; možda bi, eto, vrijedilo potražiti istinske uzroke prošćenjarskih opuštanja od svih briga jednom godišnje — onako, nek smo svoji pa kuđ puklo da puklo!

Filozofija ove panonske pridravške ravni toliko je jednostavna i prosta, ali istovremeno zavijata, zakukuljena, nepoznata, nedostižna i tajnovita, da se promatraču (pa makar i sam bio prošćenjar) zavrti u glavi na ringlišpilu, pošemere se daske, iskoče čvrsti čavli; misliš da si nadomak cilja (objašnjenja), a ono te prošćenjarska povorka ponese u nove furgove života, tjera te u očaj osame, u raspojasanost krčmi, u šumarak pun selskih snaša, na ledine osobnih obračuna... Eto, sve to zajedno — to je prošćenje v Ludbregu!

Ringlišpil!

Smrt se njiše i pelja

Ijujuče, kokodače pogrbačke

Dečki z parme vun!

III.

Stvarno, prijatelj, kaj oče ta svjetina?! Osjećaš li se i ti nekak bogački, jel' si i ti jen od onih nadriidila z slika naivcov, koje je tak verno fotografiral pokojni ludbreški mešter Bogadi; naše je biti pokoren i tih kak prešencija pod cintorom (od postaje do postaje križnoga pota); jel' si osjetio da te ta svjetina vuče neodoljivo nekam kam ti se zapraf ne ide od srca?! Il' se možda ja jako varam — biti filozof (pa čak i nadri) na svojem teško je.

I dok je histerija prolivene krvi Kristove obišla kraj, dok je kaniški mešter Mihael Pecko oslikal v grofovskoj kapelici to »čudo« jezersedamstopedesetteće, mi se, eto, komaj skrivečki zidemo v birtiji i pri peti krigli šepčemo kak nam je zapraf teško, nek se skup ide vrit, nek nas pustijo bar malo na miro i crkvenjaci i poreznici, i žene domaće, nek si malo terha denemo doli, malo bar samo jenu večer, kaj si onak prijateljski zazresna prespimo na dišečem škednjo...! Ne, nije to nikakav bijeg u idilu ili od stvarnosti, pa, ljudi, dosta je utrke makar je špricer v glavi!

Kaj, zapraf prijatelj, oče ta svjetina?!

Osobno i intimno opredijelio bih se za Kerstnerovog cugfirera Furdeka. Samo on je pred okupljenom svjetinom vodio svoje čete i bataljune kroz crvenilo Prvog svjetskog rata, sanjao o parolama i pljesku bližnjih, a ja bih se borio onako u sebi, kázal hrabro frišku figu v žepu, jer na prošćenju mu sve to dođe na isto: svjetina u svojoj masovnoj histeriji ne razumije niti jedno niti drugo, ismije te skroz i poprek bez duše i milosti.

(Josip Generalić)

Eto, rekoh, to prošćenje je (ipak) fenomen ponajprije naš unutrašnji, ljudski. Puk, najzdraviji dio korpusa ovog narodnog hrvatskog, došao je da se sastane. Tradicija stiska ruke, tradicija nove haljine i ruže u kosi, tradicija mešetarenja i trgovanja, tradicija dobrote i zlobe, tradicija novih ljubavi. Likovi Marije Winter iz komada »Kakva ljubav takva plača« ovdje su kao na dlanu, crno i bijelo u vječnom sukobu.

I dok marširam onak ponosito po glavnom ludbreškom placu, dok mi obješenjački namigavleju oblaki sa starinskih dvora grofova Bathiany-Stratmann i čudnu glazbu sviraju zvana s tornja crkvene organizacije, zapravo dok idem od dobrafskog pijaca prema ringlišpilu na Krbolji (jer to je ionak isto kak i v Ludbregu), mislim nekak na našu sudbinu, na nekakvu neumitnu vezu puka i prošćenja, kruha i igara svih vrsti, na našu bokčiju (stvarnu i duhovnu), na sveze probujale idile i surove stvarnosti, mislim na tebe i mene prijatelj, kak smo zapraf jako malo zrne u tom košmaru prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.

Za vuglom svira hit s gramofonske ploče, a pod cintorom župnik marljivo ispovijeda, mamića traže luka a nadomak, tu, u Bathianyjevom dvoru zuje strojevi suvremene industrije; u kapelici s baroknim iluzionističkim slikarijama obavlja se danas obred vjenčanja; al' itak, i usprkos svemu, grlici sam kupio na dar jedno medveno licitarsko srce?! Ludo, kaj ne?

Ringlišpil!

Fkaniło me življenje

Ringlišpil!

Tiraj, tiraj još pajdaš!

I verti se celi svet!

Na nepreglednoj štreki voziju se likovi i sudbine iz ludbreško-čakovečke galerije pjesnika Stanka Kancijana, spod kože nagledavaju se jakpeki s kipeca braće Dolovski.

Baš je sve jen beskonačni ringlišpil.

IV.

Na ludbreškom (i ne samo ludbreškom) prošćenju se ne shajaju ljudi već sudbine. Svejedno je da li se ovdje osjećamo kao robusni pobjednici ili potišteni, pobijedeni. U svjetini svi smo isto, i skrušeno mirni, i ponosno prkosni.

Dođi, prijatelju, u Ludbreg na svoju vlastitu inventuru. Možeš se sakriti (od sebe) u baroknu prošćenjarsku cirkvu, možeš trusiti špricere i tuborg, galamiti na pijacu, šaptati snaši, možeš piti aldomaš i napuniti žepe lovom, metnuti pero za škrlak — al' pobjeći zasigurno nećeš daleko. Da, nemoguće je izmaknuti samom sebi.

I, onda, čemu zapraf to vražje prošćenje?! Čemu sve to služi i kakvog to ima božjeg smisla?!

Da li sve to skupa poslati vrit i odrečno preći preko prošćenja, kao potpuno preživjele pojave ili, pak, gavalerski kupiti grlici medveno licitarško srce svima ftruc?!

Priznaj, prijatelju, i ti bi teško o tomu donio odrešitu odiuku.

(1978)

(Josip Generalić)

Diplomat iz Gegačeva kuta

Naći pravo mjesto — to je više od pola uspjeha u ribolovu. Teče rijeka, oplakuje obalu u nedogled, uz nju gmižu njena djeca rukavci, traju u savršenom drijemežu široke mrtvice. Riba se nevidljivo kreće, lebdi iznad pješćana dna, oku nedostupna, pa, ipak, svaki stariji i iskusniji ribolovac zna gdje se pruža najbolja prilika, koje je najbolje mjesto da se riba mami, čeka i dočeka. Najprivlačniji su, svakako, tihi duboki limani i zaljevi, koje svježim, živim vodama napaja matica, onim golemim virovitim i valovitim strujama što se brzinom vodeničnih kolesa otkidaju od nje, da polagano niz obalu umiru, brodeći suprotnim pravcem i nestanu u tamnom ogledalu pučine... Pa oni stepenasti prilazi rukavcima, stazice među grmljem kupine, busenja ispod kojega je voda nepomična, prekrivena suhim lišćem, palim s nadvijenih vrba i pahuljica cvjetova. Tu ćeš uvijek naći naramak sijena ili kukuruzovine, ispražnjene kutije cigareta, koje zrno kukuruza, papirića, prutića, uginulih balavaca...

O, ta mjesta, te ćeke šaranske!

Prošlih jeseni, naročito kad šarani počnu ozbiljnije gristi, često sam bivao svjedokom nepoštednih verbalnih kreševa i neočekivano burnih sukoba ribiča zbog nekog tako stepenastog mjesta, prilaza vodi s naramkom sijena. Katkada je manjkala samo jača jezična iskra, mrva maloposjedničke usijane strasti da dođe do pravog, kako to narod kaže, fizičkog obračuna. Ni za trideset i više godina postojanja socijalizma u nas, duh drugarstva nije dopro u ovakve kutke domovine. Tu, eto, istina, čovjek mijenja prirodu, umjesto prirodne škarpe pravi stepenice, a da se pritom njegova vlastita priroda odgovarajuće ne mijenja... Kažem: kad bi se tu radilo o nekom unosnom položaju, kome pripadaju masna beriva, beneficije, društvo mladih lijepih žena, možda bi čovjek tu stvar, u ovom slučaju hladan rat i razumio, našao sućuti za ovakve individue, sapete i razbucane iskušenjima, grčevitim gestikulacijama, što ispadaju iz svakog takta, a oči ima žare poput fitilja, ali kad je riječ o pedlju dva zemljice majke, izgažene trave, o dubioznoj i krhkoj pretpostavci da će se baš na tom mjestu skrasiti neka ribetina, onda moramo donijeti pomalo defetistički zaključak da na ovom svijetu još vrlo važnu ulogu igraju nagoni i strasti, što odbacuju razum, u nekih bi jedan prikrajak iz koga može ove ribarske dvoje samo promatrati.

Znam, međutim, ribiča koji dominaciju nad vodama nije stjecao na ovakav način, to jest pravdanjem, vikom, brahijalnom silom i slično.

To je Valent Gegač iz Gegačeva kuta, po zanimanju samouki ratar, ribič koji se tom sportu privolio iz pukog koristoljublja, žilav težak po čijem su konaku uličicu nazvali Gegačev kut... što seže do reda kržljavih joha, u čijim sjenama se njišu dva stara čamca. Stari su ti čamci i njihovi katanci; iz čamca moraš svako malo ispuškavati vodu, a katance dokoni dječaci umiju odvrnuti nožićem ili čavlom.

Miruju čamci kao stražari, nad širokom okukom rukava što se nakon stotinjak metara spaja s Dravom, i nije teško ustvrditi da je ta duboka tiha voda, koja se kreće tromo i sporo kao dan, privlačan log svakoj ribi: štuki, šaranu, smuđu, deveriki, a na samom ušću sa sigurnošću možeš očekivati soma. Isto tako, tko će se usuditi osporiti Valentu njegovo sveto pravo, ako ne prvenstvo, da baš tu meči, leca, čeka, u svako doba dana i noći.

A on je mećio, pogotovu u ranu i kasnu jesen kad se javljaju prvi zbiti klipovi kukuruza puna mliječi. Donosio bi, obično pred večer, rogožar pun zrnja, stavljajući ga u busen kupina i slaka, da ga nakon lova saspe oko tamnih potopljenih, jedva primjetnih klada, kao što sipa zrnje u valov svojim pajcekima.

No, nije samo Valent bio obdaren oštrim okom i ribičkim njuhom. Zapaziše to mjesto i drugi ljubitelji šarana, njegovi susjedi i drugi namjernici. Valent, koji je rijetko dolazio kući bez ribe, nikad se nije hvalio, niti priznavao da ima sreće; naprotiv, svakoj pridošlici se jadao kako je utaman nabacao vreće kukuruza, kako uzalud gubi vrijeme — prije dva tjedna se »zakaoči krapić od tri četvrt kile, i to mu je sve u posljednje vrijeme«. Petljao bi nešto oko uzica, otkidajući kriomice meku s udica, psovao »premekan« žganac, a kad bi ribič tvrdoglavo postavljao bambuse, čekao, pa nešto i uhvatio, Valent je hinio zadovoljstvo što, eto, ipak netko ima sreće i rezultat od uložena kapitala, a u sebi se grizao kao da mu je ovaj iz njegova tora odnio prase. Posebno nije volio ribiče iz grada, one koji su dogrmili autima i motorima. S njima se ophodio upravo ljubazno, opširno im tumačio sve što ih je zanimalo, ne zaboravljajući se vajakati što su prošla vremena dobra ribolova, te on ne zna šta je s tim ribama, jesu li se kamo preselile ili se, pak, nečega plaše, kako je dno puno krša, ako se koji vrag i zakvači, zavlači se u granje... Da on ima više vremena, otišao bi tamo »Pod Mrazekovo« — tamo je dno čisto, voda dublja za metar i po, mjesto malo nepristupačno — obala nešto strma, ali je pravi mir, dok ovdje po čitav dan hodaju ribari, frkću motori, ljudi brbljaju pljuskažu veslima i riba je uplašena.

Tamo, »Pod Mrazekovim«, jučer je Delač izvukao četiri šarana, jedan mu utekao... I, vrlo slavodobitno bi se Gegač smijao kad bi nekog naivčinu otpremio tamo, da se, zatim, preda slasnom izvlačenju svojih krapova. »Odrapio bih ja tebi što te ide, otvoreno, da ne žanješ gdje nisi sijao, da se ovdje ne domaćiš, na mjestu koje je moje i božje, ali vrag će ga znati, možda ću danas — sutra nabasati baš u tvoju kancelariju, pa ćeš se sjetiti gdje si me vidio, sjetiti se kulaka iz Gegačeva kuta i poslati me nekud »Pod Mrazekovo«. Bolje ovako, diplomatski... he... mrmrlja Valent.

Posljednjih rujanskih dana te godine zavlada la je jugovina i sunce grijalo kao ljeti. Valent je morao pospremiti otave, ustajao u svitanje, kosio, sušio, popodnevom klepao kose i vozio. Trebalo je iskoristiti te zlatne dane, taj ostatak ljeta, i on je bio prezaposlen, umoran a da bi i pomišljao na ribolov... Jedva je dočekao noć da se ispruži i ispava. Ni mečiti nije stigao. Ali mu, zato, nije izmakao crveni »fićo«, koji je na »njegovu« mjesto dolazio skoro svakog dana.

Posljednji voz otave dopremio je jedno subotnje popodne. Istovario je tu otavu, malo odspavao, dao blagu jelo, naredio ženi da ga napoji, a on uze svoj čvrsti kolac s udicom i spustio se teška koraka niz dvorište; u vrtu natrga kukuruznih klipova, spremi ih u rogožar, stiže na svoje mjesto, zabaci udicu i počne runjiti kukuruz. Mrzovoljasto se zagleda u kup korova, osušena, koji je tu stavio netko drugi, znači istisnuo ga.

Nije dugo čekao: šarančina od dvije kile potegla je upravo klasičnim stilom, a Valent je rutinirano na svojem flaksu od jednog milimetra izvuče bez po muke, kao meso iz rasola. Ribu odnese u kukuruz, zapali cigaru, ponovo zabaci udicu i nastavi runiti.

Tada začuje bruj motora. Pomisli: to je sigurno onaj uljez, crveni đavo! I zaista — između nedalekih johovih stabala promicao je crveni »fićo«; za nekoliko trenutaka vozilo se zaustavi baš iza njegovih leđa. Valent sune rogožar u grmlje i ostade nepomično sjediti, ne osvrćući se ni kad je došljak šumnim koracima po travi počeo k njemu prilaziti. Kao da je želio dati do znanja da ga ne zanima ničije društvo, posebno ne gospode iz grada, koja ovako gotovanski dolaze u njegovo područje, u njegovu djedovinu, da hvataju somune i da se negdje tamo, pred prijateljima, gizdaju sa šaranima koje je Gegač othranio...

— Zdravo, prijatelju! — javi se došljak, mlad čovjek tridesetih godina, u sportskom odijelu, s tamnim naočalama, suncem opaljena lica, očito razgovorljiv i druželjubiv ribič — grize li što?

— Ahhh... što bi grizlo, vraga će riba gristi kad nema zubi... Već sam bio toliko puta odlučio da ću se odreći toga sporta, te dangube, pa me opet neki vrag potjera. Nema, gospodine, ribe, ne znam ja što im je...

— Kako nema?! A ja sam tu bio ovoga tjedna dva puta, i grizlo je da ne može bolje. Dva šarana preko kile, jedan tri kile i osamdeset deka. A neka mrcina potrgala mi sve... i bambus slomila!

— Slušaj! — progundā Valent, a u sebi dodā: »Znam, prokleti frajeru, da nisi ovamo došao badava«.

Došljak upali cigaru, šetka ovamo-onamo, na čudo Gegačevo ne priprema se za lov. »Ne žuri mu se, taj želi biti sam, neće svjedoka« — zaključuje Valent, točnije, sudi po sebi — »taj je sigurno palio noću vatru i ostavio pepeo, taj je od onih što love čitavu noć... E, ove noći nećeš hvatati!«

— A ti, zar nećeš pecati? — upita Valent su-sretljivo.

— Sad ću, sad... Razmišljam da li staviti žganac ili kukuruz. Uostalom, ja sam došao ovamo na čitavu noć i sutra, pa mi se ne žuri... Doći će mi još jedan drug. Neću vam smetati, tamo dalje je granje, bojim se da ne ostanem bez udica.

Da baš vraga metneš, kad neće... Evo, ja ćekam već dva sata, pa ništa. Zrnje krupno kao trešnja, pravi riblji med i neće mi onjušiti.

Kad je padao prvi sumrak, ribič iz grada naloži vatru, te počne pripremati bambuse. Tada Valent privuče svoj rogožar i promatrajući ispod oka »gospodina«, koji se zagledao u tu čudnu torbu, saspe sav kukuruz u vodu, izvuče svoj kolac, uspne se stepenastom stazom, rekne »Dobra vam kob! i krene put kukuruza u kojem je sakrio šarana.

Stupivši u dvorište, začuje potmulo, srdito brujanje »fiće«.

— I ovoga sam kolegu diplomatski udesio... — smijulji se Valent ulazeći u trijem kuće.

Crvenog »fiću« više nije vidio. Šarani su grizli dobro. Gegač je likovao u svom Kutu...

Pismo nepoznatoj prijateljici

Susreti s ljudima, koji se kasnije u našem životu za nas pokažu sudbinskim, počinju sasvim slučajno, na nekim nepredvidivim mjestima, i kad mnogo godina kasnije razmišljamo kako je sve počelo, vrlo teško možemo rekonstruirati sinopsis zbivanja. Godinama zamišljamo jednu scenu, i njezin se film premata na montažnom stolu mogea mozga bezbroj puta. Svaki put zamijenim koju od sličica, minuciozno brišem sve suvišnosti, lijepim kadar od kadra, sve više uvjeren da sam još daleko od savršenosti: neki nepoznati grad, noć u prigušenoj kavanskoj atmosferi. Glazbenici su već ispuhali sav svoj temperament za tu noć, konobari otupljeli na pozive i popadali s nogu, a šef sale jedva čeka trenutak da objavi — fajrunt! Nije to pretjerano velika dvorana. Prostor je gotovo komorni. Gungula, što je trajala cijelu večer, sad je jenjala, društvo se malo-pomalo razišlo svaki na svoju stranu, karanfili su prebacili svoje sparušene glave preko rubova vaza, oštar bradava opušaka miješa se s kiselkastim okusom vina, kojim tek ovlaš kvasim otečena usta da bih mogao nastaviti pričau.

Ženi znam, ili ne znam ime, što i nije važno, jer je ona i onako samo simbol, symbioza mnogih karaktera i osoba, čudni neki kompilat. Žena-slušać, žena-uhu. Dugačka i plava, krupnih, jezerskih očiju, pažljivih i otvorenih što upijaju svaku nijansu mogea lica. Žena vitkih, dugačkih nogu koje kao da počinju rasti odmah iz grudiju i zovem je — Iva. Sjedi presavinuta preko ruba stola, ukomponirana u sliku, preko puta mene, sva naježena, tvrdih bradavica što se naziru kroz tanku svilu košulje, naoštrenih groznicom slušanja, s bodljikavom žicom uzbuđenja koja se penje po kičmi, sva drhtava i u propnju, s krikom na samom rubu donje usne, s punim plućima uzdaha, uzbuđena i mokra, izbridjele, naježene kože; ona neprestano svršava! Već nekoliko sati traje neprestani orgazam slušanja, stenjanje, krici, bjedoća s lica ukapljuje se u hladne graške na čelu, dok mađioničarskim pokretima riječi vadim iz svojeg crnog šešira cijeli svoj svemir, detalj po detalj, scenu po scenu, događaj po događaj, uspomenu po uspomenu... Dok redam na tom stolu dio po dio bombe što godinama nosim u glavi: šrapnel po šrapnel, trotilnu masu, dijelove upaljača, pažljivo, tananim prstima violiniste, da ne dovedem bilo kakvim suvišnim pokretom do spajanja, koje bi moglo izazvati stravičnu eksploziju. Redam matematičkom točnošću nevidljive glave budućih knjiga, brišući pažljivo dlanom stolnjak od sitnih listića pepela. Ljubomorno uklanjam dijelove koje sam pokvario, ili nisu dovoljno upečatljivi po mom

mišljenju, ili, pak, nemaju dovoljno jaki mlaz šiktave krvi kojom su napisani. Čim stanem, pa i na deset sekundi, tek da bih izmislio uvod u novu glavu, njezine me oči već preklinju i tjeraju dalje, hvataju me dugački njeni prsti kao krakovi hotobornice da bi iz mene isisali nastavak. Poluoivotnim ustima Iva bulji u zatvorenu šupljinu kao mnoštvo u cirkuskoj areni, dok pod kupolom trapez pravi posljednje amplitude prije nego će akrobat skočiti u trostruki salto-mortale, bez zaštitne mreže. Iva je ogromna Eustahijeva cijev. I opna. I čekić i nakovanj. Ona je oličenje svih ljudi što znaju slušati. Ona je gospodin Bog-SLUŠAČ sam! Ona to radi s tolikom virtuoznošću, tako vješto, toliko genijalno, s toliko strasti, sva krvava od sitnih ranica što se otvaraju po njezinoj koži da bi bolje osjetila svaku riječ. Čovjek mora plakati kad vidi Ivu kako sluša. Ona je kreativni prođuzetak mojih misli, mali bičić na stanici sperme — riječi pomoću kojeg se ubrzano krećem kroz jajovode do njezinog mozga. Njoj su potekle suze kad sam joj ispričao onu žen-priču o dva prijatelja i harfi. O prijatelju SVIRAČU i prijatelju SLUŠAČU. Prijatelj SVIRAČ znao je prekrasno svirati na harfi, ali ga je SLUŠAČ isto tako virtuosno znao slušati. Ako je prijatelj SVIRAČ prebiraio žicama harfe opisujući planinske vrhunce pod snijegom, njegov je prijatelj doista vidio sitne kristaliće kako se cikle na suncu, a između njih proviruje pokoja proljetna travka. Svirajući u veselom potoku, SVIRAČ je znao da njegov prijatelj vidi svu brbljariju razigranih kapljica, da čuje ševu visoko gore u plavetnilu i britki zvuk kose kad vlati padaju nad njom... Jednoga dana SLUŠAČ je iznenada legao u postelju i ubrzo poslije toga — umro. Njegov prijatelj prezeao je žice na harfi i nikada više nije zavrtao.

Iva je zaječala i zabila mi nokte u podlakticu. Uplašio sam se, jer bila je strašno potresena; ponudio sam joj vina, ali ona ne pije alkohol. Sve što je uspjela istisnuti bilo je: »Nastavi!«. I nastavljao sam. Oooo..., kako ne bi nastavio Iva!?! Pa ja to spašavam tebe. I sebe. Svojim pričama gradim stakleno zvono koje se spušta sa sviju strana oko nas. Ti svojim slušanjem zatvaraš čudnu, prozirnu čahuru u koju od ovog trenutka nitko i niotkad ne može prodrijeti. Zao-kružili smo jedan prsten, cijeli jedan svijet, čija minijatura ne dozvoljava više ničije prisustvo. Mi smo odjezdili odavde, rasplinuli se, naša lica poput lakmus-papira pomalo blijede, pokazujući kemijske procese prenapregnutih osjećaja, ali sve to nekud tone. Polako se briše cijela ta dvorana, polupijani, slijepjeni plesači, crnobrki saksofonista što singa za vlastitu dušu izvlačeći

mazne, grlene tonove iz mjedenog roga, svi ostali stolovi, lica, vješalice, staklo, politure i pletene stolice, plafonjere, pozlaćene gipsane vitice na zidovima, sve nestaje osim mog GLASA i tvojeg UHA, Iva! Glas je poput nabreklog gole-mog uda i udara u stijenke žive, otvorene raspukline, podržavajući ritam od kojeg se malo-pomalo gubi svijest, sve postaje treperava mla-ka izmaglica, suviše razrijeđenog kisika od čijeg se pomanjkanja javljaju prozračni balončići, go-ri u plućima i više ne znamo što je u tom fra-peu stvarnost, a što čista imaginacija.

Ta noć u mojem sjećanju, i u naslućivanju budućnosti, traje vječno. Vječno joj se vraćam, poigravam se njome, nadražujem. Ona nema prošlosti ni budućnosti. Ona naprosto — JEST! I više nisam siguran da li je bila ili će tek biti, da li je kroz moj život ikada prošla kakva Iva, ili nije prošla. Jesam li je ljubio, legao s njom u postelju, ubrizgavao joj šiktavi, vreli mlaz i ostavio slijepljenu klicu u maternici, ili je sve to fikcija kojom se hranim u dokonim trenuci-ma samoće? Nisam na čistu ni sada kad nepo-znatoj prijateljici pišem ovo pismo. Radije bih da je ona TU! I da samo šuti, jer riječi s nje-zine strane mogu sve pokvariti. Jedino sam ja taj koji ima pravo na riječi. Jedino ja m o r a m govoriti. Ja sam taj kojemu treba njezino bedro da naslonim umornu glavu, zarijem vučjom nju-škom i zajecam silovito. Zaridam poput nesret-nog dječaka kojeg su kamenicom udrili u glavu, a on osjeća da je to prokleta nepravda koju nitko na ovoj Kugli ne može popraviti, pa plače neutješno i bolno. Ja sam taj koji m o r a ridati zbog ljudi koji nikad neće biti rođeni, koji za-zbog nikad nisu probuđeni iz svoje smrti, već hodaju kao živi kadaveri, zasanjani, daleki, hladni da hladniji ne mogu biti, hipnotizirani du-bokim hipnozama, širokih, nepokretnih zjenica koje ne ragiraju na svjetlost, s bakelitnim praz-nim pliticama-umjesto lubanja ispunjenih moz-gom, ispražnjelih poput mrtvih akumulatora, bez milivolta napona, suhi kao vlati trave u ka-menjaru uslijed ljeta... Ridati radi svih kiriti-ranih života, odljepljenih od stijenki uterusa i bačenih u kanalizaciju, radi rascvalog žutog mas-lačka što je raskošno pozdravio sunce uz rub pločnika i kojeg nitko ne primjećuje, zbog vla-kova što uvijek odlaze u nepoznatom pravcu i vabe me na nepoznata putovanja, radi mrtvih riba i školjki, radi lovaca što nastrijele vranu, pa joj još živoj režu kljun, a ona krvava, bes-kljuna, bespomoćno skače, koprca se, lepeće kri-lima u čijoj crnini se polako nastanjuje smrt, šiklja krv iz mjesta gdje je samo nekoliko trenu-taka prije stajao njen prekrasan kljun. Šiklja krv iz očiju sakate marve što stoji u krugu oko nje i grohotom se smije toj svojoj perverznoj predstavi, ne sluteći da su tim rezanjem prere-zali još jednu nit što ih veže s tim apstraktnim pojmom — ČOVJEK. Jer, ta sakatost je pred-stava naše sakatosti, ta krv je naša krv, ta dola-zeća smrt je smrt koja se spušta da bi nas pri-grabila, to klanje ljepote je klanje svega onoga što čini taj fiktivni pojam što se zove s a v j e s t, a po kojem bi se trebali razlikovati od te vrane.

I svi oni koji imaju te savjesti automatski su KRIVI! Ne ide to po nikakvom kasnijem život-nom odbiru. Nema tu opredjeljenja, biranja ili-ili, i nitko ne može po vlastitoj volji prijeći iz kategorije »lovljenih« u kategoriju »lovaca«. Po samoj prirodi stvari već je unaprijed sve odre-đeno: na toliko i toliko broj lovaca m o r a do-laziti toliko i toliko lovine. To, da je postojao samo jedan Isus, čista je povijesna obmana! On to naprosto ne bi mogao podnijeti. Mora postojati ogroman broj onih koji podnose, koji trpe i radi drugih, ne tražeći istovremeno ništa za uzvrat, koji samomazohistički uživaju u trp-nji, uvjereni da bi u suprotnom ova Kugla od-letjela bestraga u jednoj stravičnoj eksploziji za koju bi eksplozivni materijal bio ukapljen i na-pravljen od same mržnje.

Zašto, uopće, pišem ovo pismo za Ivu? Una-prijed znam da ga ona nikad neće pročitati, ali razlozi za ovo pismo mogu biti banalni isto to-liko koliko su banalni razlozi i za sva ostala pi-sma što sam ih u životu napisao. Možda sam saz-nao od nekog prijatelja da je Iva, one divljačke noći, zatrudnjela, a meni nikada nije poslala ni jedan glas o tome, pa je ovo pismo pitanje sav-jesti. Možda je bol na onu noć bila kod nje tako prisutna, da je naprosto htjela zatrti svaki trag na nju, osloboditi se svega što bi je moglo sjeća-ti, što bi moglo dati bilo kakav patos toj avanturi i izdici je na pijedestal religioznih svet-kovina, a ja perverzno želim još jednom zabiti nož u zacijeljeno skulište!!?

Iva je, vjerojatno, htjela sve to banalizirati do vulgarnih životnih fakata, kako bi mu obez-vrijedila svaki značaj. Oduzela mu svaki pred-znak koji bi od tog događaja mogao napraviti nešto p o s e b n o. Nešto posebno u njezinom životu.

A, možda je Iva bila daleko jača nego sam pretpostavljao, i možda sam taj događaj predi-menzirao mnogo više nego ona. Možda cijelo vrijeme sve to daleko više progoni mene, nego je nju ikada progonilo? I, možda je sreća da Ivu nikada nisam bolje upoznao, da smo se razi-šli nakon jedne jedine noći, jer bi možda otkrio nešto što bi Ivu degradiralo kao čovjeka u mo-jim očima, pa potpuno obezvrijedilo i kao SLU-SAČA.

U svakom slučaju, nikad mi neće biti jasno zašto je dala ubiti to dijete?

Bilo je u tome nešto nelogično, nešto što se nikako nije uklapalo u moju predodžbu o onoj ženi-slutnji, koju sam uvijek samo nazirao, i ko-ju namjerno nisam želio upoznati upravo iz stra-ha da bi time izgubio nešto što sam glorificirao kao pojam i kao fetiš. Žena koja zadržava in-tegritet vlastite ličnosti i nema onu prokletu po-trebu da te posjeduje — do kraja. Bez ostatka. Do posljednje mrvice. Mислеći da tako ništa od tebe neće ostati za druge. Žena koja poštuje onaj tajni kutak, onu zaključanu sobu u koju smo rekli da nikada ne smije zaviriti radi svo-jeg dobra. Soba koja ima veze s Evinom jabu-kom, soba iskušenja, tajnovita Aladinova svetilj-ka, boca u kojoj su zapečaćene nesagledive zago-netke što nikako ne smiju napolje, jer bi narasle poput zlog duha, prapočelo sporazuma između žene i muškaraca koje mora ostati tajnovito,

skrivo, nedostupno poput božanstva, samosvojno, do kojeg nitko živ ne smije dospjeti. Nešto samo moje, najintimnije, što neću moći pokazati ni u smrtnom hropcu, nešto sa čime sam se rodio, i sa čime ću sigurno umrijeti. Nešto, što kad bih i htio, ne bih uspio nikome prepričati. Čak ni onda kad bi se misli iz mozga u mozak pretakale, kao što teče struja iz akumulatora u sijalicu — bez ostatka! Ostala bi ta esencijalna grudica, što ponekad peče grozno i tjeskobno poput tumora koji naslućujemo, ali ne želimo u nj povjerovati. Grudica neuhvatljiva, kao pramenje sna.

Znao sam da Iva nije od onih žena što nas žele posjedovati, imati samo za sebe, jedna od onih užasnih rospija, sebičnih do perverzije, što samo žele da im ubrizgamo svoju mlijječ da bi nas poslije ucjenjivale rođenom djetom. Znao sam da ne želi moju vjernu, malu kopiju s kojom će se moći tješiti kad budem, na tko zna kojem putovanju. Znao sam da me neće ucjenjivati svojom »žrtvom«, jer u tim prenapregnutim satima naprosto nije bilo vremena za razmišljanje o žrtvama. U rječniku te noći nije bilo riječi »žrtva«. Znao sam jedino za dvojbe koje je u Ivinom mozgu izazivala riječ »dijete«. Pitao sam je što bi učinila kad bi strašno željela dijete, a bila jalova? Snuždila se. Ispričala mi je slučaj svoje prijateljice s takvim sitnim detaljima, koje je mogla primijetiti samo jedna osjetljiva žena, dok se događaj zbivao.

— Tip uopće nije htio čuti za nju. Čak je prijetio da će je ubiti, ako mu više bude dolazila. Kao, bilo im je lijepo, ona je to sama htjela, i što sad očekuje od njega? Da je ženi? Zna li ona da on ima dvoje djece? Da ih ostavi? Radi nje, kurve, koja je u stanju leći u krevet prvom tipu, koji se pojavi. Nek abortira i — kvit! — Iva je nervozno zapalila cigaretu, otpuhнула nervozan dim preko jastuka u pod, i umotala se lijevom rukom u plahtu — što bi ti napravio? Odvela sam je noću na ginekologiju kod jednog poznatnika mogeg oca. Znaš kako izgledaju ginekologije u starijim bolnicama? Pogotovu noću. Naslonila sam se na oljuštenu, lijevani radijator i slušala zvukove tog bolničkog postrojenja.

Upravo — postrojenja — tako je rekla Iva.

— Hrcu izmasakrirane žene, hropcu i stenju, cvile opruge kod okretanja masivnog tijela, nekog propinje kašalj, a neka napeta, pušta vjetrove, čuje se potmulu bat koraka po stropu — hoda dežurna sestra gore na katu noseći nekome staklenu patku — a iza vrata pripremaju tvoju najbolju prijateljicu za kiritazu. Razmišljaš o jednom životu koji nije ni počeo, koji je tek trebao biti, o njegovim perspektivama i pitaš se, uništava li se tu jedan mali kretan što se trebao roditi ili, pak genije što je mogao nešto preokrenuti u trajanju čovječanstva? Gledaš u glatke ploče poda, a u njima vidiš blijede prste ginekologa što ih pažljivo riba četkicom ispod noktiju, dok preko njih u slivnik curi tanki mlaz vode, bešumno, s tu i tamo sitnim kлокotom. Taj te slivnik, njegova olovna cijev, povezuje s onom većom keramičkom cijevi koja se, opet,

spaja na ogromnu betonsku što je duboko pod zemljom, i po kojoj stalno teče gusta masa splačini-iznaš da će i taj mali fetus zaplivati tim kanalom da bi, prije ili kasnije, istrunuo ili postao plijen štakora. Ova žena još nije rodila. I ona od ovog čišćenja može zauvijek postati neplodna. Misliš i o tome da se nešto slično moglo dogoditi i tebi, ili ti se još može, i pitaš se što bi napravila u tom slučaju? Pa, posvojila bih dijete — netko će reći bez razmišljanja — ali to ni izdaleka nije tako jednostavno. Posvojiti znači odlučiti se za nekoga? Svi roditelji žele lijepu i pametnu djecu kojom će se moći ponositi. Većini su djeca žive igračke, kojima se zabavljaju kad se njima zabavlja, i koje sklanjaju u stranu čim se pojavi bilo kakav problemčić zbog kojeg moraju navući strogi roditeljski habitus. Ubijaju se od posla da bi toj djeci osigurali »bolju budućnost«, a cijelo vrijeme ne vide da je djeci svejedno u kakvim uvjetima žive i da je sve što trebaju — njihovo prisustvo. Prisustvo svojih roditelja u tjelesnom i psihičkom obliku. Da je sve što trebaju — ključ za zajednički svijet.

Mi smo, recimo, pred skupinom djece, ili bolje u ovom slučaju ja sam pred skupinom djece i moram odlučiti koje ću dijete iz te skupine posvojiti. Naravno, odlučujem se za jedno veselo, ljepušasto dijete, razigrano i drago; malog vragolana za kojeg sam uvjeren da će krupnim kupinastim očima osvojiti pola svijeta. Ma vraga, nisam baš takav zanesenjak, ali, eto, odabra la sam baš toga trogodišnjeg dječčića, što je u internatu od svoja dva mjeseca. Mati mu se cijelo to vrijeme nikada nije pojavila, i ona je za njega tajna. Ja sam za nju tajna i dijete je za nju tajna, pa ipak, u svemu tome nešto nije usklađeno! A to je da sam ja grozna LICEMJERKA! Jer, kako drugačije nazvati to da sam tu došla iz čiste sebičnosti, iz straha pred samocim, iz potrebe da mi netko ispuni tu samoću, iz želje da je s nekim podijelim... Predstavljam se tu kao netko tko ima najplemenitije namjere, tko strašno voli djecu, a eto, igrom sudbine ne može imati vlastitu, odabirem jednog »lijepog i pametnog«, a ne onog balavog, ščućurenog u kutu, preplašenog poput male zvjerčice, ili onu djevojčicu što joj nedostaju dva prsta na desnoj šaci. Što sam ja onda?

Pa, mi tražimo nekog sličnog sebi, nekog tko nam odgovara po temperamentu — reći će ponovo netko — ali to nije istina. I ja to znam. Mi tražimo sebe i to je sve! Čak ni vlastita djeca nam ne znače mnogo, ako nisu nastavak našeg življenja, ako ne ispune naše bolesne ambicije, ako ne postanu netko, ako ne žive onakav život, kakav smo im mi predodredili. Mi želimo da su oni naša, a ne svoja kreacija. Naš egoizam je bezgraničan i netko se igrao bezobrazno i neodgovorno s nama, kada nam je dao mogućnost da odlučimo o tome hoće li se stvoriti jedan novi život ili neće. Mi ne bismo smjeli imati pravo na takvu odluku!

Razmišljala sam o svemu tome kad su je iznijeli iz operacijske sale i kad sam se sama vraćala kući, jer je ona ostala u bolnici i nisam rasčistila: hoću li ili neću, ikada imati dijete.

Rekonstruirao sam mnogo puta kasnije cijelu Ivinu priču, pokušavajući otkriti korijene nje- ne buduće odluke. Pitao sam se, zašto se i u njezinom životu morala ponoviti priča njezine prijateljice i pokušavao sam naći opravdanje za sebe. Ja, doista, nikad nisam ni naslućivao da je Iva one noći zaniijela. Ili nisam htio vjerovati u to. Niti kao u mogućnost. Ona mi to nikad nije htjela reći. I tako su, bar formalno, popucali svi konci koji su mene mogli uplesti u jednu odluku-kad se odlučivalo o tome hoće li jedan život početi ili neće. Iva mi nije htjela dopustiti da i ja snosim dio odgovornosti. Pustila me da čiste savjesti razmišljam o svojim knjigama. O knjigama koje su me pekale sve više, koje su se gomilale u meni i htjele van, a ja sam znao da taj plod još nije dovoljno sazrio. Ona mi je omogućila da nesmetano radim, jer je jedina vjerovala u sav taj nesređeni kaos u mojoj glavi što sam joj ga predočio. Ona je znala da tu valja unijeti reda, i nije me htjela opterećivati takvom, za moju preosjetljivu savjest, preteškom istinom. Iva je prešutjela sebe. Ona se žrtvovala, pregorjela, zato što je smatrala da je ta žrtva opravdana. Ona me htjela podržati, a da ja nikada ne saznam da me podržavala, jer je imala i suviše mnogo ponosa. Cijelo to vrijeme nije uzela ni jednu jedinu mrvicu za sebe. I, dok mi nitko nije vjerovao, jer im osim tih riječi i obećanja nisam mogao ponuditi apsolutno ništa, čime bi garantirao da ću jednoga dana sve to doista i napisati, dok sam jedino ja znao da će to doista tako i biti, Iva je još jedina vjerovala i molila se za mene. Dok sam gubio vrijeme gradeći kuće i svađajući se s bezbrojnim prijateljima i neprijateljima, Iva je molila za trenutak moje istine, ona se koncentrirala da on što prije dođe, ona je jedina intenzivno željela da što prije završi moj hod po mukama, sva moja pijanstva i opijenosti, da se taj moj silni temperament prestane rastakati kod šankova, da se koncentriira u laserski snop i da brzine kroz to moje pero i da ljudi shvate da je vulkan počeo — rigati!

Uvijek se raznježim kad se sjetim Ive. Iva je sad na nekom nepoznatom mjestu. Svi su trgovci uništeni i moj njuh je preslab da bi je pronašao svojim tragalačkim pedigreom. Vjerovatno i ne postoji. Ili, bar, ne postoji — više. Ljudi nikad i nisu takvi kakvim ih mi želimo prikazati, ili nisu više tog trenutka kad mi to pokušavamo. To što mi želimo reći o njima već je prošlost. Oni su takvi još jedino u našim glavama. Da li vam se ikad dogodilo da, zagrijani vinom, dok neki tamnopusi svirač pasje vjernog pogleda svira samo za vas (vi po koži osjećate da je to stvarno samo za vas), odjednom osjetite neodoljivo potrebu za nekim zaboravljenim prijateljom. Još bolje — nepoznatim — prijateljom. Ljudi sjede oko vas, najmanje dvojica među njima su vam intimusi, pijučkaju, smiju se, prepričavaju anegdote, lupaju koještarije, puše pa opet piju, a vi znate da ste upravo tog trenutka neophodni tom nepoznatom prijatelju. Onda počinjete pričati o njemu. U nekima od njih se stvori rezonanca vaših riječi, ali kad razmišljate o tome da li je stvarno

bilo tako kako ste tu ispričali, ili je bilo nekako drugačije, više niste sigurni i bude vas sram pred samim sobom. I kad bih se, nekom čudnom mogućnošću, istog trenutka kad to poželim, našli kraj tog starog, nepoznatog i zaboravljenog prijatelja, za kojim smo osjetili tu neopisivu čežnju, bili bi sigurno — razočarani. Otkrili bi da nas je zaboravio, da kod njega nema ni mrvice naše euforije, da ga muče potpuno drugi problemi nego nas, da je čak i onaj fini smisao za tanane uzlete duše, zbog kojeg smo ga toliko voljeli, potpuno nestao.

I, tako, znam da Iva ne postoji. Ona je bila tu noć samo opsjena. Materijalizacija mojih stalnih želja. Ona je konzervirana takva samo u mojem mozgu i ja je takvu želim predstaviti mojim prijateljima.

Pa, ipak, poslat ću ovo pismo na jednu staru, zaboravljenu adresu.

(Josip Generalić)

Kak je od Sušic postal Đurđevac

Što se je i gda se je prvi nastanil onde, gde je vezda slavni varaš Đurđevac, to ni pri vragu ne piše. Istina, vučeni ljudi vele, da so tam živel nekakvi Japodi. To bi, halt, moglo biti istina, jerbo se i denes v Đurđevcu i po okolne sele starem ljudem veli: japo, japa, japek, japica. Nego ni za Japode nišce ne veli, da so se baš oni prvi tam naseljili. Moglo je i prede Japodov tam sveta biti! Sa je prilika — gledač na to, kakva je tam zemja (hinzulje, piščavine, mlake i pesek) — da so se tam prvi vdomili: žabe, kunčaki i žabji vujci. Za temi so, naravno, brzo došle rode, kad so to njiovi oblizeki. A rode — baš kak sigde, tak i tu — mam so pričele decu donašati. I tak se je tu svet zaplodil, a potle i namnožil kak buve f kožuvu.

Nego, kak svet ne žive vu vode, nego na bar donekleč suvom, to so i ondašnji ljudi zebirali, kuliko se je najviše moglo, ščem suveša mesta, kak bi se reklo, sušine, sušice. Po te sušinaj, sušicaj svet si je, kak je mogel, sklenjuval hižice, štalice, štagljince i kočeece. Malo po malo je tak nastalo selo, koje je po sušinaj, sušicaj do bilo ime Sušice.

No, valda Bogu to ime ne bilo po volje (ne sme se reči: po čobel!), pak je odlučil premeniti ime selu. Za čoveka se veli, ako nekaj — vrag zna zakaj — preokreče, da ima svoje mušice, a za Boga se — v jenaके prilike — veli, da ima svoju svetu volju, makar je ta sveta volja slična mušicam kak jajce jajcetu ... No čovek je, polek Istočnoga Greja, bedast kak stup, koj sto i više let trama na sebe drži, a ne zna zakaj, a Bog je premuder i vre nekaj za saku priliku zmore, kaj se vidi, da je to baš zato. Tak dok je odlučil Sušicam premeniti ime, on je f Sušice posla — pozolja!

Sakoga Bog opčuvaj takvoga zla!

Pozoj ima jako čudnu štimu. Glada i žeđu more trpeti, i da mu je sto bab pod nosom, ni jenu ne bi ni zagrizel. Ali, kaj se tiče onoga, kaj je sramocko, na to je strašno poosen. Dekle, žene i vdovice, gde koju zadebje, tu ju i spopane, i to mam tak, kaj ostane noseča. Vele, da je to preveliko zlo za ono selo, na ke se pozaj nahanđari. Mužem, veli, nikaj drugo ne prestaje, nego brže bolje svojem ženam napuniti čereva, dok je ne pozoj prestigel. Ali kaj z deklami i z vdovicami?! Istina, baš za se dekle, žene i vdovice pozoj ne jenako pogibelen, jerbo i on ima gustuša: lepe, rejši, nego odurne. Al je i od toga slaba hasen, jerbo dok mu ne dosta lepe, on se hapi i odurne, a one, kaj ne bodo gorše od lepe, same mu se podlecajo. Nikoja ženska neče, kaj bi ji što mogel reči: »Ni pozoj te ne-

če«. Tak onda zide, kaj samo babe ostano poštene i prepoštene, pak vu svojem jadu i mržnje na grej bludnosti prično sumjati i vu ono, kaj celi svet veruje — »Neka, sad bo za se fačuke pozoj kriv! Što ga je gda i videl? Zakaj mam poštenem fačuke ne dela?«

Zabadav so babe mlele, kaj so štele, kad je pozoj po Sušicaj delel, kaj je štel i kak je štel. Sušičani so sakaj proti te pozojeve samoladnosti probali, ali baš nikaj ne hasnelo. Zapirali so dekle i žene f hiže, ali vrag se je itak nekak i tu zavlekel, kakti da je imal od sake hiže kluča. Probali so ženske k popu na blagoslov pošljati, ali gle čuda i pokore! — saka, kak je prijala blagoslova, mam je ostala noseča — makar ju pozoj ne ni drbnol. Bog se daklem vu svoje namere ne dal zmesti.

Sušičani vre neso znali, kaj bi začeli i komu bi se ftekli za pomoč. Pričeli so se dogovarjati, da bi se z Sušic zotseljili, koj kam zna, a Sušice naj onda ostano pozolja.

Bilo bi se to i dogodilo i Sušic bi bilo nestalo, da ne jeno ranje nečelnikova jedinka Ružalijica predugo vu svoje komore zaspala. Makar je mazica navek dugo spala, te put je toga spanja bilo itak baš prevač i mati se je pobojala, da se ne detetu kaj trefilo ili mu kaj nafaljelo. Zabriguvana mati osatvi sega posla, otije pred komoru, stija otškrine vrata i nalukne se f komoru. Imala je i kaj videti! Ružalijica na svojem kervetu spi kak zaklano janje, a kre nje, pod istom dunjom, — lepi, prelepi dečko!

— Bogek moj — zdenola si je jadna mati — ako je to te pozoj, onda ne čudo, kaj je tuliko dekel i snej š njim noseče. Makar mi je vre četrdesetka na hrptu, ni ja mu se ne bi branila.

Na to je pridošel pred komoru i jotec, načelnik. Žena mu je dala znaka nek bo tijo, a onda mu s prstom pokaže f komoru.

— Viš pozolja! — šepne mužu — Čkomi, kaj nam dete još i ne poždere.

Ali o pol poldan treba sa svečom iskati muškarca, koj je tuliko pameten, koj se tuliko more strznoti, kaj vu takve prilike ne plavne. I načelnik je plavnol:

— Požderem ja njega! — odrine ženu i vrata, priskoči k krevetu i vraški hezne dečka pod rebra.

Od jočeve vike i buke Ružalijica se je prva zbudila i mam pokunjila, kak da je f cirkve prdnola.

— Diži se, bitanga! Što si? Kaj si? Či si? Otkod si? — Grmel je načelnik kak Bog, dok je opazil, da so mu Jadan i Jeva jabuku fkrali.

Dečko je skočil s kerveta, stal haptak, i mam melduval:

— Pokorno javljam, gospon načelnik, ja sem Sveti Đurđ, Bogov soldat.

— Ti si svetec? Boga li tebe tvojega! — dalje je grmel načelnik. — Ako je tak, onda naj bo i moja Ružalijica svetica.

Sveti je Đurđ kresnol s petami (makar je te minot bil bos) i odraporteral:

— Na vašu zapoved, gospon načelnik, naj bo i moja Ružalijica svetica.

— Kaj? Kak si to rekel? Ja sem rekel, moja Ružalijica, a ti veliš, moja Ružalijica. Čija je onda, moja ili tvoja? — oštro je pital načelnik.

— Pokorno javljam, gospon načelnik — isto tak oštro je odgovoril Sveti Đurđ i pak kresnol s petami — ja sem soldat i moram točno ponoviti ono, kaj stareši veli. Vi ste rekli, moja Ružalijica, pak sem ja to moral ponoviti. Ako mi pak dopustite još nekaj pridodati, onda vam otprto velim, da mi je i drakše reči »moja Ružalijica« nego »vaša Ružalijica«.

Kud? Kam? Kaj je, tu je! Dekla ne limeni lonec, kojega, dok se predere, saki drotar more zakrpati... Sakoj jotec f prvi moment na takov kvar plavne, al ako ima ikaj solji v glave, mam mora sam sebe štiknoti i ciganski okrenoti... Se je to sušički načelnik dobro znal, pak je mirno rekel:

— Ako jesi svetec, ako nesi, al galženjak jesi, sakaj ti tvoje! Po čem ti misliš, da je ta Sveta Ružalijica tvoja?

— Pokorno javljam, gospon načelnik! Ružalijica je ove noći senjala, da ju nekakov fanj dečko po prse šljata. To ju je jako znemirilo i zburložilo, kaj je pričela stenjati. Ja sem baš malo prede — kak da bi me sam Bog vodil nje f pomoč — dojahal f Sušice. Dok sem dojahal do vaše visoko poštuvane hiže, začul sem stenjanje baš onakvo, kak dok nešče nekoga keždi. »To ne pravi groš, to neso čisti posli«, — pomislil sem vu sebe. V momentu sem s konja skočil i sulak čez oblok. Tu sem imal kaj videti! Na dekle leži — pozoj! Ja, ni pet ni šest, zapičim svoje kopje vu njega. Od muke je pozoju plavenj sikhno z nosnic, a onda je pozoj nestal, kakti da ga ne ni bilo. Tekar sad sem videl, da sem bi prenagel: moje je kopje pozoja poprek prepričilo i zabolo se dekle pod dimje i dekla od boli slifče... Pobojal sem se, da dekla ne zdene prede neg bi ja kakvu pomoč dozval, pak sem se hapil sam deklinu ranu zatikati z onem, kaj se imal pri ruke. Dok je dekla došla malo k sebe i sama mi je pomagala. To je bil tak žmekek posel, kaj smo klonoli i pospali... Eto, gospon načelnik, ja sem vam se povedal. Da dignete dunju, vidli bi da je vilan krvav. Daklem, ja sem Ružalijicu od pozoja obranil i imam na nju prav z vašem dopušćanjem.

— Znam, znam, da si prepričil... Hm, kaj ne bi takov dečko! Nego — pozoj sigurno ne od prvoga pikanja crkel, a ni tebe se, valda, ne kopje ftrglo, pak ti, Sveti Đurđ, moraš i dalje Ružalijicu čuvati. Ali, jerbo f Sušicaj nišče ne bi veruval, da ti samo nju čuvaš, zato se ti, štel-ne štel, moraš mam z Ružalijicom venčati. — Ili, sakaj ti tvoje, ja tebe drugač prepričim, nego si ti prepričil pozoja...

Veli se, da se Bogu i svecem mora moljiti, ako čovjek želje nekaj pri njaj postiči, ali se po ove prilike vidi, da se je još bolje jednostavno — zagroziti! To se vidi po tom, kaj je Sveti Đurđ mam načelnika poslušol prez ikakvoga otušanja. Srećom i cirkveni zakoni so tak mudro pririktani, kaj, ako so si mladenci venčanoga vujma prez prisege i blagoslova zeli, onda jim se blagoslov mora, prez ikakvoga zaprdanja, šćem prede dati. I tak se je Sveti Đurđ f Sušicaj prizetil.

Kakov je svetec bil, dok je bil dečko, takov je ostal i dok se je oženil. Te čas se je razglasilo, kak je Ružalijicu spasil od pozoja, pak so se se dekle, žene i vdovice počele njemu ftekati za obranu i tak je on postal njiov patron. Pozoj pak, kad se više ne ufal ni koračiti v Sušice, pričel je još bolje napastuvati ženskoga sveta po sele okolo Sušic i tem ženskam ne nikaj drugo preostalo, nego iti f Sušice, k Svetom Đurđu. To oduv, to odun — to ova, to ona — to denes, to zutra, ido ženske... »Kam«? — pital je saki. »F Sušice k Svetom Đurđu« — spočetka ženske odgovarjajo. Kesne odgovarjajo krajše: »K Svetom Đurđu«. Potle pak samo odbruse (kakda bi štele reči: Piši nas v rit) »V Đurđevac«. Ne dugo potrajalo i za ime Sušice se je zabilo, jerbo je polek, Svetoga Đurđa, mesto postalo Đurđevac kak i — da prostite — ono mesto, na kojem se zadržavaju kurjaki, dobi ime Kurjakovec.

Tak je eto Bog premudro obvršil svoju svetu volju: premenil Sušicam ime v Đurđevac, a Sušičanom v Đurđefćani. Sad je i Đurđefćane pričelo nekaj tentati... Do sad jim je patron bil Sveti Ivan Krstitelj, njegov je kip bil na velikom ontaru f cirkve. Đurđefćanom je tekar sad svenolo, da mu se zabadau molje! Đurđefćane itak ne krstil on, nego njiov pop, pak so se oni zdagovorili: Svetem Ivanom Krstiteljem s cirkve vun, a domači svetec, Sveti Đurđ na oltar! Ali kaj ne bi njegovu Sveta Ružalijica, pravo đurđevčko dete (jerbo je Sveti Đurđ bil samo dotepevec), bila žalosna, nje so zezidali kapelicu.